

GONDOLATOK AZ ÚJ CSEH NEMZETKÖZI MAGÁNJOGI KODIFIKÁCIÓ APROPÓJÁN

SZABÓ Sarolta
egyetemi docens (PPKE JÁK)

2014. január 1-jén hatályba lépett az uniós tagállamok közül a legújabb, a cseh jogalkotó által elfogadott nemzetközi magánjogi törvény, amely a nemzetközi tendenciákra reflektálva több kérdésben is szakít a korábbi cseh hagyományokkal. Rugalmas és modern (néhol provokatívnak tűnő) megoldásai egy leendő magyar kodifikációs folyamatban is tanulságosak lehetnek.

A nemzetközi magánjog gyors változása különösen az Európai Unió (EU) megnövekedett jogegységesítő aktusainak köszönhető. Ez utóbbi felveti a belső nemzetközi magánjogi szabályozás szükségességének, mikéntjének kérdését, hiszen úgy tűnhet, hogy belföldi nemzetközi magánjogi szabályok kodifikálása elveszíti jelentőségét az EU jogforrásainak árnyékában. Ezzel azonban párhuzamos folyamat, hogy az egyes tagállamokban egyre több, új nemzetközi magánjogi törvény születik,¹ így Lengyelországban (2011-ben hozták meg és lépett hatályba),² Hollandiában (a Polgári Törvénykönyvnek az új, 10. Könyve; 2012-től hatályban)³ és Csehországban (91/2012. törvény a nemzetközi magánjogról és az eljárási szabályokról; 2014-től hatályban).

1. Történeti bevezető

Az Osztrák-Magyar Monarchia részeként a korai szabályozásra nagy hatást gyakorolt az 1913-as Bécsi Tervezet, amelyet az osztrák *Gustav Walker*, a lengyel *Fryderyk Zoll*

¹ Bár az országok kodifikációs eljárásai és annak gyökerei különbözőek. Monika PAUKNEROVÁ – Magdalena PFEIFFER: The New Act on Private International Law in the Czech Republic: Starting Points and Perspectives within the European Union. *Journal of Private International Law*, 2014/2. 205.

² Bővebben pl. Tomasz PAJOR: Introduction to the New Polish Act on Private International Law of 4 February 2011. *Yearbook of Private International Law*, 2011. 381–388.

³ Bővebben pl. Mathijs H. TEN WOLDE: Codification and Consolidation of Dutch Private International Law: the Book 10 Civil Code of the Netherlands. *Yearbook of Private International Law*, 2011. 389–411.

és a cseh *Jan Krčmář* készítette. A később született lengyel (1926), csehszlovák (1948) és osztrák (1978) jogszabályok is tulajdonképpen ezen a tervezeten alapultak.⁴

Az 1948-as jogszabály utódja az 1960-as években lassan meginduló nemzetközi magánjogi kodifikációs hullám „másodika” – egyedül Madagaszkár (1962) előzte meg –,⁵ az elfogadásakor igen modernnek számító 97/1963. törvény a nemzetközi magánjogról és az eljárási szabályokról. Ez a címben jelölt kérdések mellett az idegenekre vonatkozó rendelkezéseket is magában foglalta. (Ezt a hagyományt a 2012-es új jogszabály is követi.)

Az 1989-es „bársonyos forradalmat” követően – a nemzetközi magánjog sajátos jellege miatt – nem volt feltétlenül fontos az 1963-as törvény módosítása, ezért csak kisebb változások történtek, pl. a joghatósági szabályok, vagy a csehszlovák házassulandó felek között külföldön kötött házasság érvényessége kapcsán. Ezután 1992-ben Csehszlovákia ugyan kettévált, de 1993. január 1-jétől a nemzeti jog és nemzetközi egyezményekben vállalt jogfolytonosság miatt a jogforrás nem változott. Egészen addig, amíg Csehország – többek között hazánkkal együtt – 2004-ben az EU tagállamává nem vált, amelynek következtében az egyes rendeletek, irányelvek miatt módosították a jogszabályt.

Egy új törvény tervezetét még az 1990-es évek végén a cseh nemzetközi magánjog elismert professzora és doyenje, *Zdeněk Kučera* professzor vezetésével készítették el.⁶ A végleges kodifikálásra viszont csak az új évezredben került sor a cseh polgári jog újraszabályozásával együtt. Nem csodálható tehát, ha az új nemzetközi magánjogi jogszabály megalkotása a cseh polgári törvénykönyv (Ptk.) egyidejű rekodifikációja miatt jelentősen háttérbe szorult. Ennek következtében gyakorlatilag nem került nyilvános vitára a sajtóban vagy szakmai fórumokon, annak ellenére, hogy számos hagyományosnak mondható rendelkezés, mint pl. az állampolgárság elvének dominanciája, vagy az abszolút immunitás tana elvetésre került. Mindemellett, mivel a nemzetközi magánjogi szabályok rekodifikációját elsősorban az anyagi, polgári jog jelentős újraszabályozása indokolta, az új nemzetközi magánjogi törvény szerkezetében is már az új Ptk.-hoz igazodik, tehát pl. meg kellett alkotni a cseh jogban is új jogintézményről, az ún. *trust*ról (bizalmi vagyonekezelőről) szóló kollíziós szabályokat.⁷ Végül az új cseh Ptk. (89/2012. törvény), társasági jogi törvény (90/2012. törvény) és nemzetközi magánjogi törvény (91/2012. törvény) egymást követően kerültek elfogadásra, és 2014. január 1-jén hatályba is léptek.

⁴ PAUKNEROVÁ–PFEIFFER i. m. 206.

⁵ *Symeonides* ezt a korszakot (1960-2010) a nemzetközi magánjogi kodifikációk második generációjának nevezi. Bővebben: Symeon C. SYMEONIDES: *Codifying Choice of Law Around the World*. Oxford University Press, 2014. II.B.

⁶ PAUKNEROVÁ–PFEIFFER i. m. 210.

⁷ PAUKNEROVÁ–PFEIFFER i. m. 209.

2. Az új, 2012-es nemzetközi magánjogi törvény

2.1. Szerkezeti változás

Az előd, az 1963-as törvény relatíve rövid volt, mindösszesen 70 §:

1. bevezető rendelkezések (1–2. §);
2. kollíziós jog és az idegenek jogállása (3–36. §);
3. polgári eljárásjogi rendelkezések (37–68c §);
4. záró rendelkezések (69–79. §).

A szabályai pedig alapvetően a *conflicts justice*-t követték, azaz az üggyel legszorosabb kapcsolatban álló jog alkalmazására törekedtek, tekintet nélkül annak tartalmára és az anyagi megoldásra.⁸ Szerkezetében és felfogásában tehát a hazai joganyag, az ún. Kódex (1979. évi 13. törvényerejű rendelet a nemzetközi magánjogról) hasonlít a volt cseh törvényre.

Figyelemre méltó az új törvény szerkezete, amely az általános rendelkezéseket követően, minden egyes területhez külön-külön határozza meg a joghatóság–alkalmazandó jog–külföldi határozatok elismerése és végrehajtása hármását. Nem különálló fejezet tehát többé a nemzetközi eljárásjogi rész. Ez a megoldás azon nemzetközi trendbe sorolható, amelyet a svájci (1987), az olasz (1995) és a belga (2004) nemzetközi magánjogi törvények, valamint a Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferencia egy egyezménye (1996)⁹ és az újabb uniós rendeletek (nevesül a tartási,¹⁰ öröklési rendelet¹¹) és a rendelet-tervezetek (a házassági vagyonyjogról¹²) követnek. (Ezzel ellentétesen, pl. az új 2011-es lengyel és 2012-es holland nemzetközi magánjogi jogforrásokban a jogalkotók csak a kollíziós kérdéseket rendezték, a többi szabályt pedig a polgári per joganyagába helyezték.) A cseh megoldás helyessége persze vitatható, azonban logikailag egyértelműen alátámasztható, hiszen ez a szerkezet a szabályok gyakorlati alkalmazásához igazodik. A kritikusok ellenvetésül azt hozzák fel, hogy ezen új szerkezet átláthatósága

⁸ Uo.

⁹ A szülői felelősséggel és a gyermek védelmét szolgáló intézkedésekkel kapcsolatos együttműködésről, valamint az ilyen ügyekre irányadó joghatóságról, alkalmazandó jogról, elismerés és végrehajtásról. Hazánkban kihirdette a 2005. évi CXL. törvény.

¹⁰ A Tanács 4/2009/EK rendelete a tartással kapcsolatos ügyekben a joghatóságról, az alkalmazandó jogról, a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint az e területen folytatott együttműködésről, HL L 7., 2009. 01. 10.

¹¹ Az Európai Parlament és a Tanács 650/2012/EU rendelete az öröklési ügyekre irányadó joghatóságról, az alkalmazandó jogról, az öröklési ügyekben hozott határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint az öröklési ügyekben kiállított közokiratok elfogadásáról és végrehajtásáról, valamint az európai öröklési bizonyítvány bevezetéséről, HL L 201., 2012. 07. 27., 107–134.

¹² A házassági vagyonyjogi rendszerekkel, valamint a bejegyzett élettársi közösségek vagyonyjogi hatásaival kapcsolatos ügyekben a joghatóságról, az alkalmazandó jogról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló rendelet-tervezetet. COM(2011) 126. és COM(2011) 127.

(az általános és különös szabályokkal, azok egymáshoz való viszonyával) a jogalkalmazók számára néha nem lesz egyszerű.¹³

Érdemes megjegyezni, hogy az új törvény 2. §-a – mint a Kódexben – szabályozza a jogforrás más nemzetközi és uniós jogforrásokhoz való viszonyát,¹⁴ lábjegyzetben felsorolva az érintett egyéb joganyagokat. Mindemellett az egyes, uniós jog által érintett részek előtt is van egy bevezető rendelkezés. *Per exemplum* a szerződési jog azzal indít, hogy „[a]z e Címben foglalt rendelkezések a közvetlenül alkalmazandó EU jogalkotással és a nemzetközi egyezményekkel” összefüggésben alkalmazandóak. Ezután lábjegyzetben a vonatkozó instrumentumok felsorolása, majd még egy értelmező rendelkezés, amely szerint az alábbi szabályok csak akkor alkalmazandóak, amennyiben „nem esnek ezen rendeletek vagy nemzetközi szerződések hatálya alá”. Ez némiképp „túlbiztosításnak” tűnik, de egy új magyar Kódex megalkotásakor a törvény szövegében egy általános felhívás és a vonatkozó, konkrét uniós és/vagy nemzetközi források megjelölése megfontolandó lehet (különös tekintettel a gyakorlatban tapasztalható tévedésekre).¹⁵

Tüzetesebben megvizsgálva, a 2012-es törvény az elődjéhez képest majdnem dupla méretű: 125 §.

Nyolc fejezetre oszlik:

I–III. fejezet (1–28. §): általános rendelkezések;

IV. fejezet (29–101. §): joghatóság, alkalmazandó jog, külföldi határozatok elismerése és végrehajtása: pl. személyek joga, képviselő, családjog, dologi jogviszonyok, *trust*, öröklés, kötelmi jog: egyoldalú jogi aktusok, beszámítás, személyhez fűződő jogok megsértése;

V. fejezet (102–110. §): nemzetközi jogsegély;

VI–VII. fejezet (111–122. §): nemzetközi fizetésképtelenségi eljárások és választottbíráskodás;

VIII. fejezet (123–125. §): záró rendelkezések.

A szerkezeti változásokat elemezve szembevetendő az „általános rendelkezések” hossza, hiszen az első három fejezet, összesen 28 § csak általános kérdésekkel foglalkozik. Ez abból a felismerésből született, hogy a nemzetközi magánjog egy speciális jogág, szabályainak helyes gyakorlati alkalmazása nagymértékben az általános rendelkezé-

¹³ PAUKNEROVÁ–PFEIFFER i. m. 216. Pl. ugyanis míg a korábbi törvényben az elismerés és végrehajtás szabályai egy fejezetben voltak, most a szerzők szerint nehezebb annak megállapítása, hogy hol találjuk meg egy konkrét eset feltételét, mert általános és különös rendelkezések is vannak a törvényben. Pl. a külföldi kiskorúak ellátása, tartása, gondozása esetében az általános szabályok a 15. §-ban az elismerés megtagadásáról szólnak: „kivéve, ha jogszabály másként nem rendelkezik”. A különös szabályok között viszont az 58. § azt mondja, hogy el kell ismerni a külföldi határozatot: „kivéve 15. §” eseteit.

¹⁴ „A törvényt a Cseh Köztársaság által kihirdetett nemzetközi egyezmények rendelkezéseire és az Európai Unió közvetlenül alkalmazandó rendelkezéseire tekintettel kell alkalmazni.”

¹⁵ Klasszikus hiba az egyes uniós rendeletek és a Kódex „együttes” alkalmazása (pl. Brüsszel I rendelet–Kódex tekintetében: Debreceni Ítéletábra Gf.III.30.372/2012/7.), vagy a Római Egyezményről történő „elfelejtkezés” (pl. elsőfokon a Kódex, majd másodfokon a Róma I rendelet, utóbbi időbeli hatályát megelőzően történő alkalmazása: Győri Ítéletábra Pf.V.20.074/2011/5.).

sek alapos ismeretétől és részletes, precíz megfogalmazásától függ. Míg korábban tehát csak a *renvoi* és a közrend volt rögzítve a törvényben, s a többi általános kérdés a jogtudományra és bírói gyakorlatra maradt, addig az új joganyag kitér az pl. a *lex fori* és a külföldi (harmadik állam) imperatív szabályainak alkalmazására (3. és 25. §), a közrendbe ütközés (4. §), a minősítés (20. §),¹⁶ a *renvoi* (21. §), az előkérdés (22. §), a külföldi jog tartalmának meghatározása (23. §) kérdéseire.¹⁷ Az általános tanok részletesebb, de legalábbis pontosabb szabályozása egy hazai kodifikációnál is megfontolandó, a teljesség igénye nélkül: az imperatív szabályok definíciója; a *renvoi*, a család kapcsolat módosítása; a külföldi jog tartalmának megállapításánál pl. az „észszerű időn belüli” korlát bevezetése; a jogválasztás és a külföldi jog közös mellőzésének határozott elválasztása tekintetében (utóbbi elvetése, avagy esetleges megtartása esetén a felek kifejezett kérelmének előírása).

További jellegzetessége a törvénynek, hogy teljességre törekszik: a jogalkotó szándéka szerint egy joganyagba kívánja összefogni az összes belső nemzetközi magánjogi és eljárásjogi szabályt. A nemzetközi magánjog „atomizálódása” elleni fellépés jegyében rendezi pl. a váltóra és csekkre vonatkozó szabályokat, a jogi személyek honosságát (korábban a kereskedelmi törvényben volt), valamint ez volt az indoka a nemzetközi fizetéseképtelenség és a választottbíráskodás rendelkezései beépítésének is. Hazánkban ugyan ez utóbbinak más a hagyománya, a választottbíráskodás szabályai külön törvényben találhatók, de egy hasonló cél nem elvetendő. Például a cseh törvény a szerződéseknél szabályozza a *timeshare* szerződést, míg Magyarországon a vonatkozó, különös közrendi szabályok egy külön kormányrendeletben kaptak helyet.¹⁸

Természetesen egy leendő kodifikációnál igyekezni kell a szabályozás észszerű és praktikus egyensúlyát megtartani. A cseh kodifikáció néhol átfedésbe kerül az uniós joggal. Pl. mivel az 1963-as korábbi jogszabály nem részesítette védelemben a gyen-

¹⁶ Minősítés részletes szabályozása a svájci, a belga és a magyar mintán alapult. PAUKNEROVÁ–PFEIFFER i. m. 215.

¹⁷ Ld. még: Petr BRYZA: New Czech Act on Private International Law. <http://conflictolaws.net/2014/new-czech-act-on-private-international-law-2/>

¹⁸ 141/2011. Korm. rendelet:

14. §

(1) Ha a nemzetközi magánjog szabályai szerint a külföldi elemet tartalmazó szerződésre valamely EGT-állam joga alkalmazandó, a fogyasztó érvényesen nem mondhat le a 2008/122/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv rendelkezéseinek átültetése céljából elfogadott jogszabályi rendelkezésekben biztosított jogáról.

(2) Ha a nemzetközi magánjog szabályai szerint a külföldi elemet tartalmazó szerződésre harmadik állam joga alkalmazandó, a fogyasztó nem fosztható meg a 2008/122/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv rendelkezéseinek átültetése céljából elfogadott jogszabályi rendelkezések által – az eljáró bíróság szerinti EGT-államban átültetett formában – biztosított védelemtől, ha

a) a jogvitával érintett ingatlan valamely EGT-állam területén fekszik, vagy

b) bár a jogvita tárgyát képező szerződés közvetlenül nem kapcsolódik ingatlanhoz, de a jogvita tárgyát képező szerződés a jogvitával érintett vállalkozás olyan önálló foglalkozása vagy gazdasági tevékenysége körébe tartozik,

ba) amelyet a jogvitával érintett vállalkozás valamely EGT-állam területén folytat, vagy

bb) amely valamely EGT-állam területére irányul.

gébb feleket, az új törvény 87. § (2) bekezdése szerint: „Egy fogyasztó nem fosztható meg a cseh jog által biztosított védelemtől, ha az eljárás a Cseh Köztársaságban folyik, és a fogyasztói szerződés kapcsolódik valamelyik tagállam területéhez, tekintet nélkül arra, hogy az alkalmazandó jog nem tagállam joga.” Erre azonban azért nincs szükség, hiszen a Róma I rendelet¹⁹ (korábban pedig a Római Egyezmény is) szabályozási körébe vonja a fogyasztói ügyleteket, ez a belföldi rendelkezés tehát soha sem kerülhet majd alkalmazásra.

2.2. Tartalmi modernizáció

Tárgyi hatályát tekintve a korábbi cseh nemzetközi magánjogi törvény nem szabályozott minden, a Ptk.-ba bevezetett újítást, pl. a regisztrált élettársi kapcsolatot, amelyet az új szabály korrigált joghatóság és alkalmazandó jog szintjén is (67. §).²⁰ Mivel az új cseh Ptk. ezután egy pár új jogintézményt is beemelt, így nemzetközi magánjogi szabály szükségeltetett a *trustra* (73. §). Ehhez a Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferencia Egyezményét a *trustra* alkalmazandó jog, és annak elismerése (1985) vették mintaként (bár magához az egyezményhez a csehek nem csatlakoztak).²¹

2.2.1. Flexibilitás

Jelentős elmozdulást tesz az új törvény a flexibilitás irányába. A modern nemzetközi magánjogban ugyanis egyre nagyobb szerepe van a rugalmasságot, és a bírói diszkréciót biztosító rendelkezéseknek, ezért a cseh törvény 24. § (2) bekezdése *ultima ratio*-ként kimondja, hogy ha e törvény alapján nem lehet meghatározni az alkalmazandó jogot, akkor a legszorosabb kapcsolat jogát kell alkalmazni. Más kodifikációk jellemzően inkább egy ún. általános kitérítő klauzulát, „*general escape clause*”-t tartalmaznak [így pl. a svájci (15. Cikk), belga (19. Cikk) és holland rendelkezés (10:8. Cikk)].²² Eszerint amennyiben a törvény által kijelölt jog csak egy vélelmezett kapcsolaton alapul és az adott jogviszony egy másik joggal sokkal szorosabb kapcsolatban áll, akkor ez utóbbi jog alkalmazandó. Ezek a szabályok természetesen a felek jogválasztását nem érintik, a választott jog „ellenében” tehát nem hívhatók fel.²³ Ez utóbbi, általános kitérítő klauzula egy hazai kodifikáció során mindenképpen része kellene legyen az új joganyagnak, hiszen ez által korrigálhatók lennének a konkrét ügyekben esetlegesen felmerülő hibás kapcsolások.

Visszatérve a cseh szabályozásra, különösen érdekes annak 24. § (1) bekezdése, amely felhatalmazza a cseh bíróságokat, hogy eltérjenek a törvény szerint alkalma-

¹⁹ Az Európai Parlament és a Tanács 593/2008/EK rendelete a szerződéses kötelezettségekre alkalmazandó jogról (Róma I), HL L 177., 2008. 07. 04., 6–16.

²⁰ PAUKNEROVÁ–PFEIFFER i. m. 211.

²¹ PAUKNEROVÁ–PFEIFFER i. m. 218–219.

²² Ez a két jogintézmény pedig nem azonos. Ekként kezeli Pauknerová-Pfeiffer, vö. PAUKNEROVÁ–PFEIFFER i. m. 219–220.

²³ TEN WOLDE i. m. 399–400.

zandónak jelölt jogtól (*lex cause*), és kivételes esetekben egy másik állam jogát alkalmazták, amennyiben a *lex cause* az eset körülményei és a felek jogos elvárásai alapján ellentétes lenne az észszerűséggel és az adott jogviszony igazságos rendezésével.

Ez a rendelkezés – némileg ugyan más feltételekkel – hasonlít a holland „*Fait Accompli Exception*” szabályra (10:9. Cikk). Ez utóbbi akként rendelkezik, hogy amennyiben a külföldi állam nemzetközi magánjoga által kijelölt jog szerint egy tényhez olyan jogkövetkezmények kapcsolódnak, amelyek a holland kollíziós jog által kijelölt jog szerint nem lennének, akkor ezen jogkövetkezmények oly mértékben ismerhetők el Hollandiában, ha azok el nem ismerése a felek jogos elvárásait vagy a jogbiztonságot elfogadhatatlanul sértené.²⁴ Ennek megalkotására a holland legfelsőbb bíróság, a *Hoge Raad* előtti ún. Zimbabwe eset (1993) adott mögöttes indokot. Az eset szerint két holland állampolgár 1965-ben Dél-Rhodéziában (ma Zimbabwe) összeházasodott, majd 11 évvel később Dél-Afrikában telepedett le. 1980-ban visszatértek Hollandiába, és 1984-ben fel kívánták bontani a házasságukat. A holland kollíziós jog a közös állampolgárságuk jogát rendelte alkalmazni, s a holland anyagi jog a házassági vagyoni jog tekintetében vagyonközösséget ír elő (nincs tehát különvagyon). A feleség arra hivatkozott, hogy a rhodéziai jogot hitte alkalmazandónak, mert sokáig ott éltek. A rhodéziai kollíziós jog az első közös lakóhelyük jogát rendelte, amely rhodéziai anyagi jog ismeri a házastársak különvagyonának intézményét.

Kérdéses, hogy igazságos megoldást hozhatott volna az ügyre az új holland nemzetközi magánjogi joganyag 9. Cikke? Mit jelenthet ebben az esetben az „érintett külföldi állam” (lehet Zimbabwe vagy Dél-Afrika), valamint a „felek jogos elvárásai” és az „elfogadhatatlan sérelem”? Nehézkes ez utóbbi kettő bizonyíthatósága is, pl. fel kell keresni egy szakértőt, vagy elegendő, ha az érintett csak megnézi a nemzetközi magánjogi, polgári jogi szabályokat az interneten, vagy megkérdezi egy barátját stb.? A magam részéről egyetértek azokkal, akik szerint egy ilyen szabály nem illeszkedik egy nemzetközi magánjogi szabályozásba,²⁵ egy általános kitérítő klauzula is elegendő a bíróságoknak a kellő rugalmasság biztosítására.

Nem egyértelmű tehát jelenleg, hogy a cseh/holland bíróságok ezen általános rendelkezéssel, kivétellel mennyire élnek majd, mely esetekben tudják azt helyesen használni.

2.2.2. Kapcsoló elvek

Fajsúlyos változások figyelhetők meg a kapcsoló elvek felépítésében is. Új elemként jelenik meg ugyanis az alternatív vagy fokozatos (lépcsőzetes) kapcsolóelvek rendszere mind a kollíziós, mind az eljárásjogban.

A lépcsőzetes szabályozás növeli a jogbiztonságot, pl. házasságra vonatkozó kollíziós kérdésekben (49. § (1) bekezdés). Az alternatív kapcsolóelvek viszont nagyobb rugalmasságot adnak a döntéshozatalban, pl. az értékpapírok vonatkozásában, annak természete szerint a *lex societatis*, vagy a *lex causae*, vagy a *lex loci actus*, vagy a *lex*

²⁴ TEN WOLDE i. m. 400–407.

²⁵ Bővebben: TEN WOLDE i. m. 406–407.

domicilii, vagy a *lex electa* (82. §) használható. Ez utóbbi jogalkotás pedig azt a – szintén nemzetközi tendenciát – erősíti, amely az egyes kérdéseket – a korábbiakhoz képest – sokkal részletesebben szabályozza. A cseh joghoz képest változás a jogalkotó azon szándéka, hogy megőrizze, megóvja a jogi aktusok érvényességét (*favor negotii*).²⁶

Kétségtelenül azonban a leginkább figyelemfelkeltő és elgondolkodtató módosítása az új törvénynek a szokásos tartózkodási hely kapcsolólévének főszabályként való alkalmazása. Míg a korábbi törvényben a kapcsoló elv egyszer, addig a 2012-es jogszabályban hatvanszor szerepel.²⁷ Még a hagyományosan *lex patriae* elve alá tartozó kérdésekben is a szokásos tartózkodási hely elvét rendeli az új jogszabály, így pl. természetes személyek személyes joga (29. §), öröklési jogviszonyok (76. §). (Ezzel szemben pl. a 2011-es lengyel törvény megmarad főszabályként az állampolgárság dominanciájánál.) A természetes személy személyes jogában egyedül a névviselés kérdésében maradt főszabály az állampolgárság kapcsolóléve, azzal, hogy az érintett természetes személy kérheti a szokásos tartózkodási helye jogának alkalmazását (29. § (3) bekezdés). Mindemellett a házassági jogban, a házasulandóak anyagi érvényességére (48. § (1) bekezdés), és a házastársak személyi viszonyaira (49. § (1) bekezdés) is a közös állampolgárság elve irányadó, utóbbi esetben, ha ez hiányzik, akkor a közös szokásos tartózkodási hely vagy a cseh jog alkalmazandó.²⁸ A szokásos tartózkodási hely definícióját a törvény, és a törvénytervezet magyarázata viszont nem adja meg, ez utóbbi is csak az Európai Unió Bíróságának gyakorlatára utal (pl. a Mercredi ügyre,²⁹ és arra, hogy annak meghatározása a konkrét ténykörülmények függvénye).³⁰ Kérdés ennek a gyakorlat általi gördülékeny alkalmazhatósága, de az kétségtelen, hogy napjaink nagyfokú mobilitásának és az EU nemzetközi magánjogi szabályainak ezen elv jobban megfeleltethető. Mindazonáltal e terület jogpolitikai érzékenységét mi sem mutatja jobban, hogy egyes cseh kodifikációban részt vett szakértők még szélesebb körben kívánták volna alkalmazni a szokásos tartózkodási hely kapcsolólévé, amely törekvés azonban végül meghiúsult.³¹

3. Összegző gondolatok

Elsőként felvethető tehát a „szükségesség” kérdése, azaz indokolt-e az Európai Unión belül a belföldi nemzetközi magánjogi jogalkotás? Bizonyos, hogy a hazai szabályokra szükség van, mert az egységesített uniós nemzetközi magánjog távolról sem teljes, és belátható időn belül, nem is várható, hogy az lesz, gondoljunk csak a természetes

²⁶ PAUKNEROVÁ–PFEIFFER i. m. 213.

²⁷ PAUKNEROVÁ–PFEIFFER i. m. 221.

²⁸ A családjogi jogviszonyokban még az örökbe fogadásnál jelenik meg hangsúlyosan az állampolgárság elve, de a cseh joggal és a szokásos tartózkodási hely jogával együtt (61. § és 62. §)

²⁹ C-497/10. PPU sz. ügy Barbara Mercredi v. Richard Chaffle [ECLI:EU:C:2010:829]

³⁰ PAUKNEROVÁ–PFEIFFER i. m. 221.

³¹ Petr BRIZA: A Few Words on the New Czech Act on Private International Law <http://blogs.law.nyu.edu/transnational/2013/03/a-few-words-on-the-new-czech-act-on-private-international-law/>

személyek személyes jogára, örökbe fogadásra, dologi jogviszonyokra, *trustra*, képviselőre, jóhírnév sérelmére stb.

Ezen túlmenően pedig fontos a hazai szabályok új Ptk.-hoz igazítása (pl. bizalmi vagyongyezelő), esetlegesen modernizálása (pl. szerkezet, deliktuális felelősség kollíziós szabályai, szokásos tartózkodási hely jogának kiegészítő/gyakoribb alkalmazása, általános kitérítő klauzula beépítése stb.), sőt, adott esetben új, megoldandó polgárjogi és nemzetközi magánjogi kérdések felvetése és szabályozása (pl. nemzetközi béranya-ság). Ezen kérdések egy részében pedig az előbb felvillantott cseh kodifikáció pozitív és negatív megoldásai akár inspirációként is szolgálhatnak.

